

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**Павлюченко О.В.
Загребельна Л.М.**

Робочий зошит з ПАРАЗИТОЛОГІЇ

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2015

УДК 576.8.595.132

ББК 28.083р8

П12

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № від 2015 р.)

Рецензенти:

О. П. Пінкіна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної екології Житомирського національного агроекологічного університету.

Н.М. Поліщук – методист центру методичного забезпечення Житомирського обласного інституту післядипломної освіти.

О. І. Уваєва – кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та природокористування Житомирського державного університету імені Івана Франка

П12 **Павлюченко О. В., Загребельна Л.М.**

Робочий зошит з паразитології. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 64 с.

У робочому зошиті з паразитології розроблено методику проведення практичних занять у відповідності з навчальною програмою вищих навчальних закладів.

Робочий зошит включає перелік теоретичних питань, основні терміни і поняття, завдання для самостійного виконання. Запропоновані ситуаційні задачі та опорні схеми сприятимуть глибшому засвоєнню і узагальненню матеріалу.

Може бути використаний викладачами та студентами природничих спеціальностей вищих навчальних закладів, вчителями загальноосвітніх шкіл.

УДК 576.8.595.132

ББК 28.083р8

© Павлюченко О. В., 2015

© Загребельна Л. М., 2015

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тип Саркоджгутикові (Sarcomastigophora). Клас Справжні амеби (Lobosea). Клас Джгутикові (Mastigophora).....	5
Тип Апікомплексні (Apicomplexa). Клас Споровики (Sporozoea). Тип Війконосні (Ciliophora)	15
Медична гельмінтологія. Тип Плоскі черви (Plathelminthes). Клас Сисуни (Trematoda). Клас Стьожкові черви (Cestoda)	21
Тип Круглі черви (Nemathelminthes). Клас Власне круглі черви (Nematoda)	37
Тип Членистоногі (Arthropoda). Клас Павукоподібні (Arachnoidea)	47
Тип Членистоногі (Arthropoda). Клас Комахи (Insecta)	53
Література.....	60
Додатки.....	61

ПЕРЕДМОВА

Паразитологія є комплексною біологічною дисципліною, яка вивчає явище паразитизму, структуру та динаміку паразитарних систем, значення паразитів у природних біосистемах, а також розробляє заходи боротьби із паразитарними захворюваннями. Метою курсу є засвоєння студентами знань про особливості будови та життєдіяльності, поширення, різноманітність та практичне значення в природі та житті людини паразитичних тварин.

Оволодіння знаннями і уміннями з паразитології потребує систематичної і наполегливої праці. Методичні рекомендації розроблені з метою більш доцільної організації роботи студентів під час вивчення паразитології.

Робочий зошит включає усі теми, передбачені програмою. Кожна з них містить перелік теоретичних питань, які необхідно підготувати до заняття. Практична частина починається з вивчення базових термінів і понять, які є ключовими для розуміння матеріалу, що вивчається. Робота з опорними схемами забезпечить структурування навчального матеріалу, його узагальнення та систематизацію. Наведено німі малюнки паразитичних тварин та схеми їх життєвих циклів. Їх опрацювання сприятиме самоперевірці отриманих знань. До кожної теми запропоновані ситуаційні задачі різних типів (на прогнозування; на рецензування; на встановлення причинно-наслідкових зв'язків; задачі, які розвивають логічні і комбінаторні здібності тощо), які формують у студентів вміння знаходити рішення у нестандартних ситуаціях. Для самостійної роботи студентів наведено таблиці. Вони сприятимуть глибшому вивченню, узагальненню і систематизації вивченого матеріалу. Методичні рекомендації містять також цікаві відомості про деяких паразитичних тварин. Ознайомлення з ними поглибить теоретичні знання з паразитології та розширить кругозір студентів. Виконання домашніх завдань сприятиме формуванню умінь самоконтролю, вихованню самостійності, активності, почуття обов'язку та відповідальності.

Робочий зошит допоможе студентам краще організувати підготовку до занять, контрольних робіт, заліку.

**Тип Саркодзгугікові (*Sarcomastigophora*). Клас
Справжні амеби (*Lobosea*). Клас Джугікові
(*Mastigophora*)**

Теоретичні питання:

1. Медична паразитологія як наука.
2. Класифікація паразитів і їх хазяїв.
3. Механізми проникнення паразитів в організм хазяїна.
4. Загальна характеристика підцарства Одноклітинні.
5. Паразитичні Саркодові.
6. Паразитичні Джугікові.

ВИКОНАННЯ РОБОТИ

I. Робота з термінами

Паразитологія _____

Паразит _____

Протозоологія _____

Остаточний хазяїн _____

Проміжний хазяїн _____

Резервуарний хазяїн _____

Факультативний хазяїн _____

Транзитний хазяїн _____

Облігатні паразити _____

Факультативні паразити _____

Летальні паразити _____

Інвазія _____

Інвазійні хвороби _____

Псевдоподії _____

Циста _____

Інцистування _____

Ексцистування _____

Трансмсивні хвороби _____

Аліментарний шлях зараження _____

Інокуляція _____

Перкутанний шлях зараження _____

Контамінація _____

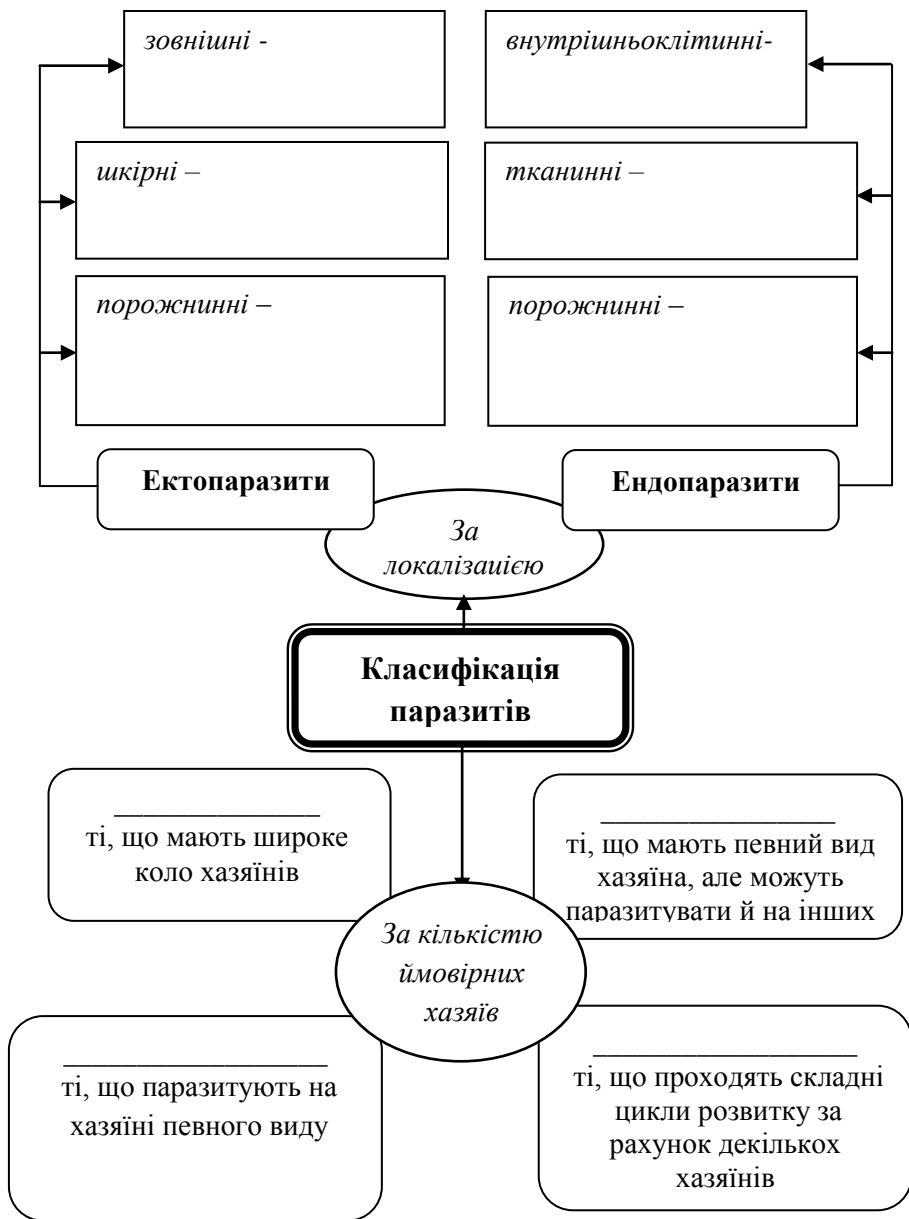
Аутоінвазія _____

Трансплацентарна інвазія _____

Гемотрансфузійне зараження _____

Галактогенна інвазія _____

II. Робота з опорними схемами та таблицями

Амеба дизентерійна (*Entamoeba histolytica*)

<i>Морфологічні особливості вегетативних форм</i>	
<i>Циста</i>	
<i>Захворювання</i>	
<i>Локалізація</i>	
<i>Ознаки хвороби</i>	
<i>Діагностика</i>	
<i>Профілактика захворювання</i>	

Лямблія (*Lambliа intestinalis*)

<i>Морфологічні особливості вегетативної форми</i>	
<i>Циста</i>	
<i>Захворювання</i>	
<i>Локалізація</i>	
<i>Ознаки хвороби</i>	
<i>Діагностика</i>	
<i>Профілактика захворювання</i>	

III. Робота з мікропрепаратами

1. Розглянути мікропрепарат дизентерійної амеби (рис. 1). Звернути увагу на її розміри, форму, будову. Ядро чітко виділяється на фоні цитоплазми. Цитоплазма дизентерійної амеби має світлий зовнішній шар – ектоплазму і внутрішній темніший – ектоплазму. У травній вакуолі зазвичай помітно фагоцитовані еритроцити. Ця особливість є важливою діагностичною ознакою. Зробити відповідні позначення.

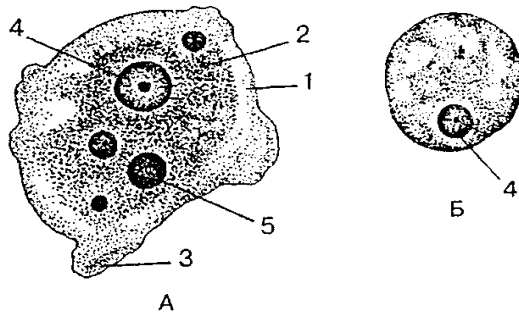

Рис. 1. Амеба дизентерійна (*Entamoeba histolytica*):

А – велика вегетативна форма ; Б – дрібна вегетативна форма

1
2
3

4
5

2. Розглянути мікропрепарат цисти дизентерійної амеби (рис. 2). Звернути увагу на правильно круглу форму цисти і наявність у її цитоплазмі чотирьох ядер однакового розміру.

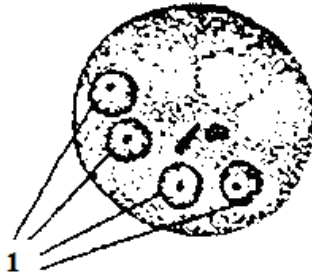

Рис. 2. Циста амеби дизентерійної (*Entamoeba histolytica*):

1

3. Розглянути постійний мікропрепарат лямблії (рис. 3). Звернути увагу на характерну грушоподібну форму і двобічно-симетричне тіло лямблії. Знайти аксостиль, з обох боків якого розташовані 2 ядра. Органоїдами руху лямблії є чотири пари джгутиків. Травних і скоротливих вакуолей немає.

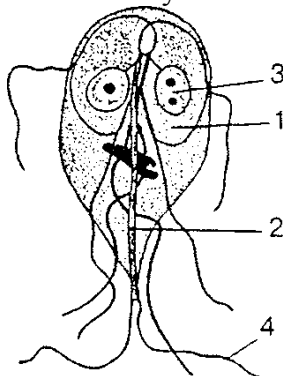

Рис. 3. Лямблія (*Lamblija intestinalis*):

1
2

3
4

IV. Розв'язування ситуаційних задач

1. У хворой виявлено симптоми запального процесу статевих шляхів. У мазку із слизової оболонки піхви знайдено великі одноклітинні організми грушоподібної форми із загостреним шипом на задньому кінці тіла, з одним ядром та ундулюючою мембраною. Які найпростіші знайдено в мазку?

2. До інфекційного відділення прибув хворий. Він скаржився на біль у шлунку, часті рідкі випорожнення з домішками слизу і крові. Під час лабораторного дослідження фекалій виявлено вегетативні форми аміб діаметром 30-40 мкм. У цитоплазмі помітно фагоцитовані еритроцити. Який вид аміб паразитує у хворого?

3. У лікарню поступив хворий із запаленням жовчних шляхів. Під час лабораторних досліджень у дуоденальному вмісті виявлено рухомі одноклітинні грушоподібної форми, двоядерні, з присмоктувальним диском і аксостилем. Встановіть діагноз.

4. До дерматолога звернувся юнак, якого турбує виразка на шкірі. З'ясувалося, що вона не заживає вже понад 3 місяці. Хворий розповів, що з'явилася виразка після закордонного відрядження. Який діагноз встановить лікар? Запропонуйте заходи профілактики цього захворювання.

5. При обстеженні працівників їдальні в одного з них виявлено амєбіаз, у другого – лямбліоз, у третього – сечостатевої трихомоноз. Чи потрібно цих людей відсторонювати від роботи? Відповідь обґрунтуйте.

6. До інфекційної лікарні поступив хлопчик. У нього збільшилися печінка, селезінка, периферійні лімфатичні вузли, а шкіра мала землистий колір. З'ясувалося, що хлопчик недавно подорожував з батьками до Індії. Яке захворювання можна припустити у дитини? Вкажіть переносників цього захворювання.

7. У хворого з симптомами запалення дванадцятипалої кишки, жовчного міхура, жовчних проток у фекаліях виявлено 2-4 ядерні цисти розміром 10-14 мкм овальної форми. Які найпростіші паразитують у хворого? Який матеріал необхідно дослідити?

Домашнє завдання

Опрацювати літературу з теми та заповнити таблицю 3.

Таблиця 3

Характеристика паразитичних одноклітинних – збудників тропічних захворювань людини

Лейшманії		
Види	<i>Leishmania donovani</i>	<i>Leishmania tropica</i>
Назва захворювання		
Поширення		
Переносник		
Ознаки хвороби		
Профілактика захворювання		
Трипаносоми		
Види	<i>Trypanosoma rhodesiense</i>	<i>Trypanosoma cruzi</i>
Назва захворювання		
Поширення		
Переносник		
Ознаки хвороби		
Профілактика захворювання		

ЛІТЕРАТУРА

1. Барціховський В.В., Шерстюк П.Я. Медична біологія: підручник / К.: ВСВ “МЕДИЦИНА”, 2011. – 312 с.
2. Барышников Е.Н. Медицинская паразитология. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 144 с.
3. Бажора Ю.І., Тимченко А.Д., Чеснокова М.М. Медична паразитологія: Атлас: Навч. посібник. – Одес. держ. мед. ун-т, 2001. – 110 с.
4. Генис Д.Е. Медицинская паразитология. – М.: Медицина, 1991. – 272 с.
5. Гинецинская Т.А., Добровольский А.А. Частная паразитология (Паразитические простейшие и плоские черви).– М.: Высш. школа, 1978. – 303 с.
6. Гинецинская Т.А., Добровольский А.А. Частная паразитология (Паразитические черви, Моллюски и Членистоногие).– М.: Высш. школа, 1978. – 292 с.
7. Догель В.А. Общая паразитология. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1962. – 464 с.
8. Маркевич О.П. Основы паразитології. – К.: Радянська школа, 1950. – 592 с.
9. Нарійчук М.Д., Решетняк Т.А. Медична біологія. – К.: Медицина, 2009. – 264 с.
10. Павлюченко О. В., Загребельна Л.М. Медична паразитологія у цифрах і фактах: Метод. рекомендації. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 56 с.
11. Пішак В.П., Бажора Ю.І. та ін. Медична біологія. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 620 с.
12. Романенко О.В., Кравчук М.Г., Грінкевич В.М. та ін. Медична біологія: Посібник з практичних занять. – К.: Здоров’я, 2005. – 372 с.
13. Сабадишин Р.О., Бухальська С.Є. Медична біологія – Вінниця: Нова книга, 2008. – 368 с.
14. Шульц Р.С., Гвоздев Е.В. Основы общей гельминтологии. – М.: Наука, 1970-1976. – Т. 1.–3.

Навчальне видання

ПАВЛЮЧЕНКО Олеся Вікторівна
ЗАГРЕБЕЛЬНА Леся Миколаївна

Робочий зошит з паразитології

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку _____ Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. ____ Обл. вид. арк. ____ Наклад ____

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана
Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua